خۇمەينىيە

ئېنىقلىما:

خۇمەينى ئۆزگىچە پىكىر ۋە قاراشلىرى بىلەن ئوتتۇرىغا چىقتى ۋە ئۇ پىكىرلەرنى ئىران ھۆكۈمىتىگە تاڭدى، ئىران سىرتىدىكى بەزىلەر بۇنى قوللىمىدى دېگەندىمۇ، ھېچ بولمىغاندا ئىراندىكى شىئەلەر ئۇنىڭغا ئەگەشتى.... بۇ ئەھۋال بىزنى ئۇنىڭ بىدئەتىنى «خۇمەينىيە» دەپ ئاتىشىمىزغا ئېلىپ باردى. بۇنداق ماۋزۇ قويۇش بىر ئاز غەلىتىلىك ھېس قىلدۇرۇپ قويۇشى مۇمكىن، ئەمما بۇ ھەقىقەت.

پىكىر ۋە ئېتىقادلار:

◈ خۇمەينى ئوتتۇرىغا قويغان پىكىرلەرنىڭ ئارىسىدا ئىمامچىلىق مەزھىپىنىڭ ئىماملىرىنىڭ ھېچبىرى ئوتتۇرىغا قويۇپ باقمىغان قاراشلار مەۋجۇت بولۇپ، بۇ ئۇنىڭ ئىجتىھادى سانىلىدۇ. بۇلاردىن ئىران دۆلەت دەستۇرى تۆۋەندىكىلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان:

◈ فىقھىي ئالىمنىڭ رەھبەرلىك ئورنىنى ئىگەللىشى(ولاية الفقيه): خۇمەينى تەرىپىدىن ئوتتۇرىغا قويۇلغان بۇ پىكىر ئىلمىي ئىقتىدار ۋە ئادالەت سۈپىتى مۇجەسسەملەشكەن فىقھىي ئالىمنىڭ خەلق ۋە دۆلەت ئىشلىرىنى ئومۇمىيۈزلۈك ئىدارە قىلىشى، شەرتسىز باشقۇرىشى ئۈچۈن كۈتۈلىۋاتقان غايىب ئىمامنىڭ ئورنىدا رەھبەرلىك قىلىش ھوقۇقىنى تاپشۇرۇشتىن ئىبارەت ئېتىقاد ئاساسىغا قورۇلغان. بۇ پىكىر شىئە مەزھىپىنىڭ مەيلى ئۆتمۈشتىكى، مەيلى ھازىرقى زاماندىكى ئۆلىمالىرى تەرىپىدىن ئوتتۇرىغا قويۇلۇپ باقمىغان. ھالبۇكى ئۇلار تەرىپىدىن ئوتتۇرىغا قويۇلغانلىرى شەرتسىز ئىجتىھاد قىلىش دەرىجىسىگە يەتكەن ئىنساپلىق فىقھىي ئىمامنىڭ مۇئەييەن ئورگانلارغا رەھبەرلىك قىلىشىدىن ئىبارەت بولۇپ، ئۇلارنىڭ ھەممىسى تۆۋەندىكى ئىككى تۈرلۈك دەلىلگە تايانغان:

بىرىنچى: مەئسۇم (گۇناھلاردىن خالى) ئىماملارنىڭ ئىش ـ ئىزلىرى ۋە رىۋايەتلىرىدىن پايدىلىنىلغان، مەيلى ئومۇمىي ۋە مەيلى خۇسۇسىي ھۆكۈملەر دائىرىسىدە بولسۇن، فىقھىي ئالىمغا شەرتسىز ھالدا ئىتائەت قىلىشنىڭ ۋاجىبلىقىغا ئىشارە قىلىدىغان بىۋاستە دەلىللەرنىڭ بولماسلىقى.

ئىككىنچى: فىقھىي ئالىمنىڭ ئومۇمىيۈزلۈك رەھبەرلىكىنى مۇئەييەنلەشتۈرۈش ئۇنىڭ بىلەن مەئسۇم ئىمامنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى باراۋەرلىكىنىڭ مۇمكىنلىكىگە ئېلىپ بارىدۇ. بۇنى مەيلى ئەقلىي، مەيلى نەقلىي (شەرئىي) پاكىتلار كۈچلەندۈرمەيدۇ.

ـ مەنتىق جەھەتتىن ئېلىپ ئېيتقاندا، فىقھىي ئالىمغا ئومۇمىيۈزلۈك رەھبەرلىك قىلىش ھەققىنى بېرىش ئۇنىڭ ئورنىنى مەئسۇم ئىمام ئورنىغا كۆتىرىش، دېگەنلىك

www.munber.org

بولۇپ، بۇ ئىدىيىنى خۇمەينى مەھدىنىڭ غايىبلىق مەزگىلىدە ئۇمۇمىي جەھەتتىن ئۆلىمالىق ۋە رەھبەرلىكنى ئىزچىل داۋاملاشتۇرۇش چاقىرىقى ئاستىدا ئۆزى ئوچۇقمۇ بۇنى تەلەپ قىلغان. فىقھىي ئالىمنىڭ رەھبەرلىك ئورنىنى ئىگەللىشى توغرىسىدىكى بۇ ئىدىيە ئىستىبدادقا، ھۆكۈمەت، قانۇن، فىقھىي ۋە ھۆكۈملەرنى چۈشىنىشنىڭ مونوپۇل قىلىنىشىغا ئېلىپ بارىدۇ. چۈنكى بۇنداق بولغاندا ھاكىم خاتالىقتىن خالى بىر كۆچكە ئايلىنىدۇ، ھېچقانداق بىر ئىمام ئۇنى ھېچقانداق بىر ئىشتا خاتا قىلغانلىقنى ئوتتۇرىغا قويۇلمايدۇ. ھەتتە كېڭەش مەجلىسى بولغان تەقدىردىمۇ ئۇنىڭغا ئېتىراز بىلدۈرەلمەيدۇ.

◈ خۇمەينىنىڭ پەيغەمبەر ۋە ئەلچىلەر ساماۋىي رىسالىلەرنى تولۇقلىمىغان، دۇنيادا ئادالەت ئاساسىنى تۇرغۇزۇشتا مۇۋەپپەقىيەتكە ئېرىشەلمىگەن، كىشىلەر ئارىسىدا مۇكەممەل ئادالەتنى ئومۇملاشتۇرۇشتا مۇۋەپپەق بولىدىغان كىشى كۈتىلىۋاتقان مەھدىيدۇر، دېگەن قارىشى.

- بۇ قاراشنى خۇمەينى ھىجرىيەنىڭ **1400** - يىلى شەئبان ئېيىنىڭ **15** - كۈنى، شىئە ئىماملىرىنىڭ بىرى ئىمام مەھدىينىڭ تۇغۇلغان كۈنىنى خاتىرلەش پائالىيىتىدە ئوتتۇرىغا قويغان.

- ئۇنىڭ بۇ ئىدىيىسى ئىسلام ئەقىدىسى ماقۇل كۆرگەن بارلىق پرىنسىپلارغا قارشى ئىدىيىدۇر. چۈنكى بۇ قاراشتا، پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەر ۋە ئەلچىلەرنىڭ ئاخىرقىسى، ئۇنىڭ بارلىق ئىنسانىيەت ئۈچۈن ئەۋەتىلگەن ئەڭ بۈيۈك ئىسلاھاتچى ئىكەنلىكى توغرىسىدىكى قۇرئان ۋە ھەدىسنىڭ تەلىماتلىرى، ئۇممەتنىڭ بىرلىككە كېلىشى قاتارلىقلار ئىنكار قىلىنىدۇ. ئەمما، ئاللاھ تائالا: «بۈگۈن سىلەرنىڭ دىنىڭلارنى پۈتۈن قىلدىم، سىلەرگە نېمىتىمنى تاماملىدىم، ئىسلام دىنىنى سىلەرنىڭ دىنىڭلار بولۇشقا تاللىدىم»[1] بۇ سۆزىدە ئېيتقاندەك، ئەڭ مۇكەممەل، ئەڭ تولۇق رىسالىلەرنى ئەۋەتكەن.

◈ خۇمەينى ئىماملارنىڭ مەرتىۋىسىنى ئىزاھلاپ: ئىماملارنىڭ مەدھىيىلەشكە تېگىشلىك مەرتىۋىسى، يۈكسەك دەرىجىسى ۋە بۇ كائىناتتىكى بارلىق نەرسىلەرگە قارىتىلغان ئىدارە قىلىش، باشقۇرۇشقا بويسۇنىدىغان بىرىككەن خەلىپىلىك ئورنى بار، دەيدۇ.

- يەنە مۇنداق دەيدۇ: «ئىماملارنىڭ مۇگدىشى ياكى غاپىل بولۇپ قېلىشىنى تەسەۋۋۇر قىلالمايمىز.»

- ئۇ يەنە «ئىماملىرىمىزنىڭ نە يېقىن پەرىشتە، نە پەيغەمبەر يېتىپ بارالمايدىغان ماقاملىرى بار، دېيىش مەزھىپىمىزنىڭ زۆرۈر مەسىلىلىرىنىڭ بىرى» دەيدۇ.

- ئىماملارنىڭ تەلىماتلىرى قۇرئاننىڭ تەلىماتلىرىغا ئوخشاش بولۇپ، ئىجرا قىلىش ۋە ئۇنىڭغا ئەگىشىش ۋاجىبتۇر.

ئۇ، بۇ ئىدىيىلىرى بىلەن، ئىماملارنى (ئاللاھ پاناھىدا ساقلىسۇنكى) ئىنسانلارغا بىرىلگەن ماقاملارنىڭ ئۈستىگە قويىدۇ.

[1] مائىدە سۈرىسى، 3 - ئايەت.

www.munber.org

◈ شىئەلەرنىڭ قارىشىدىكى دوست ـ دۈشمەنلىك قارىشى ئومۇمىي جەھەتتىن ئىماملارنى سۆيۈش، دۈشمەنلىرىدىن قول ئۈزۈشتە ئىپادىلىنىدۇ. ئۇلارنىڭ ئەقىدىسى بويىچە ئىماملارنىڭ دۈشمەنلىرى ساھابىلەر (ئاللاھ ئۇلاردىن رازى بولسۇن)دۇر. خۇمەينى سەجدىلەرنى دوست ۋە دۈشمەنلىك دۇئاسىنى قىلىدىغان جاي قىلىپ بەلگىلىۋالغان بولۇپ، ئۇ دۇئاسىدا: «دىنىم ئىسلامدۇر، پەيغەمبىرىم مۇھەممەدتۇر، ئىماملىرىم ئەلى، ھەسەن، ھۈسەين...(ئاخىرىغىچە سانايدۇ) قاتارلىقلاردۇر، ئۇلارنى سۆيىمەن، دۈشمەنلىرىدىن قول ئۈزىمەن» دەيدۇ. بۇنىڭدىن باشقا شىئەلەردە خۇمەينىغا ئائىت، ئىراننىڭ ئاساسىي قانۇنىغا كىرگۈزۈلگەن، كىتابلىرىدا نەشر قىلىنغان ئومۇمىي پىكىر ۋە قاراشلار مەۋجۇت.

◈ خۇمەينىنىڭ قارىشىچە ھۆكۈم قوبۇل قىلىش مەنبەلىرى بارلىق شىئە مەنبەلىرى بولۇپ، مۇھىملىرى تۆت كىتابتىن ئىبارەت:

- مۇھەممەد ئىبنى يەئقۇب ئەلكۇلەينى ئەررازىي تەرىپىدىن يېزىلغان «كتاب الكافي» ناملىق كىتاب بولۇپ، بۇ كىتاب ئۇلارنىڭ نەزىرىدە ئەھلى سۈننەت ۋەلجامائەنىڭ نەزىرىدىكى «بۇخارىي» نىڭ ئورنىدا قارىلىدۇ.

- ئۆزلىرىنىڭ ھەدىسشۇناسى مۇھەممەد ئىبنى ئەلى ئىبنى بابەۋەيھ ئەررازىي تەرىپىدىن يېزىلغان«من لايحضره الفقيه» ناملىق كىتابتۇر.

- ھىجرىيەنىڭ 460 ـ يىلى نەجەفتە ۋاپات بولغان شەيخ ئەتتائىفە ئىبنى ئەلھەسەن ئەتتۇسىي تەرىپىدىن يېزىلغان «تهذيب الأحكام» ناملىق كىتاب.

- يەنە ئەتتۇسىينىڭ «الاستبصار» ناملىق كىتابى.

خۇمەينى بۇ تۆت كىتابقا تايىنىدىغان بولۇپ، بۇلارنى بارلىق ئىشەنچلىك سۈننەت كىتابلىرىدىن يۇقىرى ئورۇندا قويىدۇ.

◈ تەقىييە (تەقۋالىق) شىئە مەزھىپىنىڭ ئۇسۇللىرىنىڭ بىرى بولۇپ، بۇ ھەقتە خۇمەينى مۇنداق دەيدۇ: «بۇ تەقىييە نەپسنى ئەمەس، مەزھەپنى يىمىرىلىشتىن ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن تۈتۈلىدۇ.»

◈ ئىمام بولمىغان ئەھۋالدا ئىسلامىي جىھاد بىكار قىلىنىدۇ.

◈ خۇمەينىنىڭ ساھابىلەرگە بولغان قارىشى ئومۇمىيۈزلۈك شىئەلەرنىڭ قاراشلىرى بىلەن ئوخشاش.

◈ ئۇنىڭ ئىسلام خەلىپىلىكىگە بولغان قارىشىمۇ يۇقىرىقىغا ئوخشاش بولۇپ، ئىسلام پەقەت پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ۋە ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مەزگىلىدىلا ۋەكىللىك ئورنىغا ئىگە بولغان، دېگەن قاراشنى ئىلگىرى سۈرىدۇ.

◈ خۇمەينى باغدادنى ۋەيران قىلىپ تاشلىغان، ئىسلام خەلىپىلىكىنى يوق قىلغان ھۇلاكونىڭ ۋەزىرى نەسرۇددىن ئەتتۇسىيغا ئوخشاش دىنسىزلارنى ئىشەنچلىك، دەپ قارايدۇ.

◈ ئەسلى پارىسلارنىڭ بولغان نورۇز بايرىمى ئۆتكۈزۈشمۇ بار بولۇپ، بۇ كۈندە يۇيۇنۇش ۋە روزا تۇتۇشنى يوللۇق، دەپ قارايدۇ.

www.munber.org

◈ خۇمەينىنىڭ «تحرير الوسيلة» ناملىق كىتابىدا ئۆزىگە خاس ۋە ئومۇمىي شىئەلەرگە ئائىت فىقھىي قاراشلار مەۋجۇت بولۇپ، ئۇلارنىڭ ساغلام سۈننەتكە تايانغانلىرى يوق:

- ئىستىنجا قىلغان سۇنىڭ پاكىزلىقى.
- نامازنى بۇزۇۋېتىدىغان ئامىللارنىڭ بىرى قولنى قولنىڭ ئۈستىگە قويۇش.
- پاكىزلىق نامازنىڭ پەقەت سەجدىدىن باشقا ئورۇنلىرىدا شەرت ئەمەس.
- ئاياللارغا ئارقا تەرىپىدىن يېقىنلىشىش جائىز.
- بىر ئايالنى ھاممىسى بىلەن قوشۇپ ئېلىشنىڭ جائىزلىقى.

پىكىر ۋە ئەقىدىلەرنىڭ يىلتىزلىرى:

◈ ئىماملىقنى ياقلايدىغان شىئەلەر ياكى جەئفەرىيلەر مەزھىپى خۇمەينى پىكىرلىرىنىڭ ئاساسىنى تەشكىل قىلىدۇ. خۇمەينى پىكىرلىرىنى شىئەلەرنىڭ كىتابلىرى ئارقىلىق شەكىللەندۇرگەن... ئۇ ھاياتىنىڭ ئاخىرىغا قەدەر مەزھىپىگە نىسبەتەن رادىكال ئورۇندا تۇرۇپ كەلدى.

يۇقىرىقىلاردىن شۇ نەرسە ئايدىڭلىشىدۇكى: خۇمەينىيىەنىڭ بارلىق پەلسەپىسى ئىسلام تارىخىنى بۇرمىلاپ ئوقۇش ئاساسىغا تۇرغۇزۇلغان بولۇپ، ئاساسلىق كىشىلىرى، باشتىكى قۇرغۇچىلىرى ۋەيران قىلىش، خۇنۇكلەشتۇرۇش، بۇرمىلاش رولىنى ئوينايدۇ. ئەھلى بەيتكە بولغان كۆچلۈك سۆيگۈسى نامىدا ئەقىدىنى ۋەيران قىلىش، ئىسلامىي سىمۋوللارنى يوقىتىپ، ئۇنىڭ يۈكسەك مەقسەتلىرىنى خۇنۇكلەشتۇرۇش ئۈچۈن ھەرىكەت قىلىدۇ. قۇرئان كەرىمنىڭ كەملىكى، ئۆزگەرتىلگەنلىكى، ساھابىلەرگە ھاقارەت قىلىشى، ئۇممەتنىڭ ئىجماسىغا (بىرلىككە كەلگەن مەسىلىلىرىگە) قارشى چىقىش، ۋاقىتلىق نىكاھ (مۇتئە)نى جائىز، دەپ قاراش، مەزھەپچىلىكنى ئىران دەستۇرىنىڭ بىر ماددىسىغا ئايلاندۇرۇش، قوبۇل قىلغىلى بولمايدىغان ئىستىراتىگىيىلىك ئىتتىپاقلىشىشلار ۋە بۇلاردىن باشقا ئىسلام ۋە مۇسۇلمانلارغا سۇيىقەست قىلىشتەك ئىسلام دائىرىسىدىن چىقىرىۋېتىدىغان مەسىلىلەرنى ئاشكارا ئوتتۇرىغا قويىدۇ.

ئەتراپلىق مەلۇمات ئۈچۈن پايدىلىنىش مەنبەلىرى:

- د.ھەسەن ھەنەفىي (ھازىرلىغۇچى): الحكومة الإسلامية (ولاية الفقية)، قاھىرە - 1979م.

www.munber.org

- خۆمەینی: تحرير الوسيلة.
- د.ئابدۇللاھ مۇھەممەد ئەلغەریب: وجاء دور المجوس.
- د.ئەھمەد ئەلئەفغانىي: سراب في إيران.
- د.ئابدۇللاھ مۇھەممەد ئەلغەریب: الخميني بين التطرف والاعتدال.
- ئەھمەد مۇغنىييە: الخميني في أقواله وأفعاله.
- فەتھىي ئابدۇلئەزىز: الخميني الحل الإسلامي البديل.
- ھەسەن ئەززەين: الثورة الإيرانية في أبعادها الفكرية والاجتماعية.
- د.فارۇق ئابدۇسسالام: ولاية الفقية في ميزان الإسلام، قاھىرە ـ 1407ھ.
- (بىر گۇرۇپ مۇتەپەككۇرلار): نهج خميني في ميزان الفكر الإسلامي.
- د.مۇھەممەد ئەممارە: الفكر القائد للثورة الإيرانية، قاھىرە ـ 1402ھ/1982م.
- د.مۇسا ئەلمەۋسۇۋي: إيران بعد سقوط الخميني ، د.سەمىير ئابدۇلھەمىيد ئىبراھىم (چىسلا ۋە نەشرىيات ئىسمى بىرىلمىگەن).

www.munber.org